

ALEXANDRU D. AIOANEI*

TRECERILE ILEGALE PESTE FRONTIERA ROMÂNNO-SOVIETICĂ ÎN ANII 1946–1948**

O introducere

Studiul de față supune atenției un fenomen puțin cunoscut în România, cel al trecerilor ilegale peste frontiera româno-sovietică. Cercetarea se concentrează pe segmentul de graniță din nordul județului Botoșani și valorifică informațiile inedite identificate în arhivele Legiunii de Jandarmi Dorohoi. În contextul foametei care a afectat această parte a Europei în anii 1946–1947, un număr foarte mare de persoane au trecut frontiera dintr-o parte în alta. Mulți dintre cei care treceau încercau să se refugieze la rude sau cunoscuți. România nu avea suficiente trupe de grăniceri pe frontiera de Nord-Est, sarcinile acestora fiind preluate de jandarmi. Aceștia au fost foarte obedienți față de grănicerii sovietici, îndeplinind cu obediință ordinele acestora de a aresta anumite persoane, bănuite că au trecut ilegal frontiera. Locuitorii de o parte și de alta au acceptat cu greu frontiera impusă în 1944 și au menținut în primii ani de după război vechile legături, ignorând restricțiile impuse de cele două state.

Tatăl meu, în tinerețe, căuta de lucru la Cernăuți, la Chișinău sau în nordul Moldovei. Nu au fost granițe. În perioada interbelică comerțul a fost liber și transportul a fost liber. Ei întotdeauna spuneau că Moldova a fost unică și că va rămâne unică. Pentru familia mea a fost un moment dezastruos când Moldova s-a despărțit¹.

Astfel rememorează drama familiei sale Arie Barbiro, originar din Darabani, un mic târg, de pe granița cu Ucraina, care, înainte de al Doilea Război Mondial, avusese o numeroasă comunitate evreiască. Astăzi, localitățile din nordul județului Botoșani, de pe frontiera cu Ucraina și Republica Moldova, fac parte din periferiile uitate ale României. Însă, înainte de 1944, situația era cu totul alta. Frontierele de astăzi nu existau, oamenii puteau circula liber de la Darabani la Herța, Noua Suliță și mai departe spre Cernăuți sau Hotin, de la Lipcani la Dorohoi sau Mihăileni, unde își puteau găsi de lucru sau de unde puteau aduce mărfuri felurite. Pentru locuitorii din Darabani, Rădăuți–Prut sau din satele din jur, Lipcani ori Mămăliga, calea ferată Cernăuți–Chișinău–Odesa, care trecea pe malul stâng al Prutului, însemna o legătură cu lumea mare. Amintirea vechilor granițe

* Dr., Cercetător științific, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Academia Română – Filiala Iași.

** Acest studiu a beneficiat de suportul Romanian Young Academy, care este finanțată de Fundația Mercator și de Fundația Alexander von Humboldt pentru perioada 2020–2022.

¹ Arie Barbiro, *iubesc Darabaniul, iubesc România!*, la adresa <http://www.darabani.ro/social/iro-iubesc-darabaniul-iubesc-romania-galerie-foto-de/> (consultat la 25.10.2021).

dintre Regatul României, Imperiul Austro-Ungar și Rusia țaristă s-a estompat. Vâltoarea celui de-al Doilea Război Mondial a răscolit aceste pământuri, trasând alte granițe și impunând oamenilor orânduiri necunoscute de ei până atunci.

Muriel Blaive consideră că istoriografia Războiului Rece este una asimetrică, în care perspectiva vestică predomină asupra celei din Est. În același timp, temele de istorie politică și istorie a diplomației au lăsat prea puțin loc altor metode de investigație istorică, cum ar fi istoria socială, istoria vieții cotidiene sau istoria orală. Muriel Blaive speră ca imensa literatură teoretică cu privire la Războiul Rece publicată în Vest să fie adaptată, dintr-o perspectivă socială și culturală, la realitățile din Europa de Est².

Urmând linia deschisă de Blaive, cercetarea de față supune atenției pe cei care n-au acceptat bornele de hotar impuse de sovietici în 1944, adică separarea vechilor județe Dorohoi, Cernăuți și Hotin. Contestarea granițelor trasate după al Doilea Război Mondial este un fenomen specific Europei de Est. În consecință, ne vom referi la cei care nu au admis de la început faptul că o dungă lăsată de un creion pe o hartă i-a mutat peste noapte dintr-o țară în alta. Comunități întregi au aflat, de pe o zi pe alta, că satele, în care puteau merge liber cu câteva zile în urmă, deveniseră parte dintr-un „dincolo inaccesibil”. În primii ani după al Doilea Război Mondial, pe noua frontieră dintre România și URSS, un număr important de persoane au trecut granița ilegal, în ambele sensuri, mânați de rațiuni diferite.

În toamna anului 2021, investigând arhivele județene din Botoșani, cu scopul de a aduna materiale despre viața cotidiană de pe frontiera dintre România și fosta Uniune Sovietică de pe râul Prut, am identificat, în fondul Legiunea de Jandarmi Dorohoi, un dosar pe care scria „Treceri ilegale peste frontieră”. Conținutul dosarului cuprindea rapoarte ale posturilor de jandarmi din satele de frontieră, ordine trimise de la Legiunea din Dorohoi, corespondență între posturile de jandarmi și Legiune, stenograme ale unor interogatorii. Articolul de față pornește de la informațiile din acest dosar și încearcă să pună într-o lumină diferită realitățile de pe frontiera de nord-est a României în primii ani postbelici. Din punctul de vedere al încadrării spațiale, cercetarea se concentrează pe zona de frontieră a fostului județ Dorohoi, cu alte cuvinte, segmentul de graniță al județului Botoșani de astăzi, între localitățile Mihăileni și Ștefănești. Vorbim de teritorii care au mai experimentat perioade de separare politică de România, dar și de teritorii care erau incluse pentru prima dată într-un alt stat (ținutul Herța).

Istoriografia

Studiul frontierelor nu a fost o temă care să-i preocupe pe istoricii români în mod deosebit. Atunci când s-au aplecat asupra modificărilor succesive intervenite în frontierele României între 1918 și 1944, istoricii au făcut-o îndeosebi din perspectivă diplomatică. Istoriografia românească a fost interesată mai ales de modul în care a fost stabilit traseul granițelor și mai puțin de impactul acestora asupra comunităților care s-au situat de o parte și de alta a liniei despărțitoare. Au existat câteva încercări de abordare a acestei teme, concretizate în volume colective sau studii individuale, care au meritul nu doar de a contura un domeniu nou de cercetare, ci și de a propune abordări interdisciplinare. Amintim

² Muriel Blaive, „*The Cold War? I have it at Home with my Family.*” *Memories of the 1948–1989 Period beyond the Iron Curtain: Historiography, Memory, Representation*, în Konrad Jarausch, Christian Ostermann, Andreas Etges (eds.), *The Cold War. Historiography, Memory, Representation*, De Gruyter Oldenbourg, 2017, p. 194–195.

aici volumele despre imaginarul frontierei, coordonate de Romanița Constantinescu³, studiile care abordează viața unor comunități situate de o parte și de alta a graniței sau modul în care statul a gestionat crizele de la frontieră⁴.

Zona de graniță dintre România, Ucraina și Republica Moldova nu a făcut până acum obiectul unor cercetări sistematice. Există câteva încercări de analiză a relațiilor ce prezintă evoluția zonelor de graniță de la un nivel multiethnic la unul dominat de o majoritate ucraineană, fără a intra în detalii ce țin de colaborările transfrontaliere ale comunităților⁵. Se impune a fi semnalat aici și efortul unor istorici de la Iași și Chișinău de a cerceta viața cotidiană din zona de frontieră de pe râul Prut, în special cu instrumentele istoriei orale⁶.

Pentru perioada de după 1944, atenția cercetătorilor se concentrează, cu precădere, asupra graniței de vest⁷. În zilele de 15–16 decembrie 2021, Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc a organizat un *workshop* cu tema *Evadând din comunism. Treckerile ilegale de frontieră între Est și Vest în timpul Războiului Rece*. Toate prezentările din cadrul evenimentului au avut ca temă generală evadarea din comunism și s-au concentrat cu precădere pe frontiera de vest a României⁸. Noi aducem în lumină treckerile ilegale de pe granița de nord-est, aproape necunoscute în literatura noastră de specialitate. Singurele mențiuni despre acest fenomen găsim la Mihai Gribincea, ce afirmă că în sectorul de frontieră al Detașamentului de Grăniceri nr. 22, din RSSM, au fost reținute, în 1946, 400 de persoane care au încercat să treacă Prutul în România, iar în 1947, 101 persoane, dar fără a oferi detalii despre zona de graniță pe care o controla acest detașament, ce se întâmpla și care a fost numărul celor care au reușit să treacă. La rândul său, Igor Cașu prezintă câteva cazuri de treceri ilegale din URSS în România, în contextul foametei. Unii dintre cei care au traversat Prutul au fost urmăriți și prinși de grănicerii sovietici pe teritoriul României⁹.

³ Romanița Constantinescu (coord.), *Identitatea de frontieră în Europa lărgită*, Iași, Editura Polirom, 2008; idem, *Pași peste graniță. Studii despre imaginarul românesc al frontierei*, Iași, Editura Polirom, 2009.

⁴ Philippe Henri Blasen, Andrei Cușco, *Noua Suliță – Triplex Confinium. Experiințe transfrontaliere la periferiile imperiale (1869–1914)*, în Flavius Solomon, Alexandru-Laurențiu Cohal, Leonidas Rados (ed.), *Ipostaze ale mișcărilor de populație și modele identitare etnolingvistice actuale*, București, Editura Academiei Române, 2019; Philippe Henri Blasen, *Trecerea Prutului în urma cedării Basarabiei din iunie 1940: România sau URSS?*, în „Studia Universitatis Moldaviae”, seria Științe Umanistice, 2021, nr. 10 (150).

⁵ Vezi studiile semnate de Aurelian Lavric, *Romanian Ethnic minority in Ukraine: Current issues and prospects of survival*, în Mircea Brie, Ioan Horga, Sorin Sipos (coord.), *Ethnicity, Confession and Intercultural Dialogue at the European Union Eastern Border*, Editura Universității din Oradea, 2011, p. 179–190; Anatoliy Kruglasov, *Interethnic Relations Stability on the Ukraine-Romania Border: A Case of Chernivtsi Region*, în *ibidem*, p. 297–318.

⁶ Valentin Arapu, Radu Dan, *Frontiera de la Prut în perioada postbelică (aspecte istorico-etnologice)*, în „Acta Terrae Fogarasiensis”, t. VIII, 2019; Alexandru D. Aioanei, Mihaela Botnari, *Războiul Rece din spatele Cortinei de Fier. Memoria frontierei dintre Republica Sovietică Socialistă Moldovenească și România*, în Astrid Cambose, Antonie Dumitru Chelcea, Nicolae Mihai (coord.), *Lanțul generațiilor: arhive, narativizări și culturi ale trecutului*, Cluj-Napoca, Editura Mega/Argonaut, 2020; Alexandru D. Aioanei, *Memory and Identity on the Border with the USSR. Arguments for an Experimental Research Project*, în „Transylvanian Review”, Supplement, vol. XXIX, no. 2, 2020.

⁷ Johann Steiner, Doina Magheți, *Mormintele tac. Relatări de la cea mai sângeroasă graniță a Europei*, vol. I-II, Iași, Editura Polirom, 2009; vezi și Brândușa Armanca, *Istoria recentă în mass-media. Frontieriștii*, Timișoara, Editura Marineasa, 2008.

⁸ *Workshop internațional despre treckerile ilegale de frontieră din timpul Războiului Rece, organizat de IICCMER în această săptămână*, pe site-ul <https://www.iiccmr.ro/evenimente/2021/workshop-international-despre-treckerile-ilegale-de-frontiera-din-timpul-razboiului-rece-organizat-de-iiccmr-in-aceasta-saptamana-international-workshop-on-illegal-border-crossings-during-the-c/> (consultat la 15 decembrie 2021).

⁹ Igor Cașu, *Dușmanul de clasă. Represiuni politice, violență și rezistență în R(A)SS Moldovenească, 1924–1956*, Chișinău, Editura Cartier, 2014, p. 227.

Lipsa interesului față de studiul zonelor de graniță din spațiul românesc poate fi compensată, chiar dacă într-un mod parțial, de literatura, vastă deja, care există în Occident. Potrivit lui David Newman, cu preocupări consistente pe studiul frontierelor, sfârșitul anilor '80 și modificările aduse în Europa de căderea comunismului au crescut interesul pentru geografia politică și pentru dinamica procesului de reașezare a frontierelor¹⁰. Și pentru istorici, susține Bernhard Struck, momentul 1989 și schimbarea statutului granițelor după căderea Cortinei de Fier au reprezentat o cotitură. Anterior acestei perioade, istoriografia a fost centrată pe ideea de stat-națiune și a privit trecutul din perspectivă centralistă, ignorând marginile. Potrivit lui Struck, schimbarea de paradigmă a survenit odată cu dezvoltarea studiilor culturale și a altor metode de investigație istorică, precum istoria locală, microistoria sau istoria vieții cotidiene, care au permis transformarea granițelor într-un real obiect de studiu. Cercetând granițele doar din perspectiva „unitaristă”, le reducem doar la procedeele de verificare a pașapoartelor, la sistemul de legi care le vizează și la ideea de naționalitate¹¹.

Abordările sunt foarte diverse și nu lipsesc nici inițiativele interdisciplinare. Vom aminti, în cele ce urmează, doar publicațiile semnate de câțiva autori, nu doar istorici, care au oferit cadrul teoretic și metodologic demersului de față. Hastings Donnan și Thomas Wilson reprezintă nume deja consacrate în domeniu, atât prin studiile semnate de cei doi, cât și prin volumele coordonate ce deschid orice bibliografie pe tema granițelor¹². Astrid N. Eckert analizează granița dintre cele două Germanii în timpul Războiului Rece, subliniind modul în care RFG a răspuns militarismului din Germania Democrată prin transformarea frontierei în obiectiv turistic¹³. Bianca Szytniewsky evidențiază contrastul dintre discursul și practica regimurilor comuniste, pornind de la exemplul graniței dintre Republica Democrată Germană și Republica Populară Polonă. După 1950, când cele două state au semnat tratatul privind frontiera, a fost declanșată o propagandă agresivă, care prezenta noua departajare drept una ce unește două popoare frățești, cu toate că trecerile de o parte și de alta erau foarte rare¹⁴. La rândul său, Sören Urbansky ne explică cum vechea graniță dintre Rusia țaristă și China, din Siberia, s-a transformat, în perioada sovietică, dintr-un spațiu multicultural (în care populațiile de etnii diferite circulau liber, făceau comerț și învățau limbile celorlalți), într-o zonă militarizată, în care suspiciunea față de cel de dincolo a ajuns la cote foarte înalte¹⁵.

Pe lângă abordările teoretice sau cercetările care se focalizează pe un spațiu întins, studiile de caz aduc un plus de valoare cercetării zonelor de frontieră. Studiile de micro-istorie, analizele antropologice sau sociologice pe spații geografice restrânse pun în valoare diversitatea zonelor de graniță, surprinzând fenomene unice care nuanțează ima-

¹⁰ David Newman, *The lines that continue to separate us: borders in our „borderless” world*, în „Progres in Human Geography”, t. 30, nr. 2/2006, p. 2/3.

¹¹ Bernhard Struck, *Border Regions*, <http://ieg-ego.eu/en/threads/crossroads/border-regions> (consultat la 25 octombrie 2021).

¹² Hastings Donnan, Thomas M. Wilson, *Borders. Frontiers of Identity, Nation and State*, Oxford, 2001; idem (eds.), *Borderlands. Ethnographic Approaches to Security, Power, and Identity*, University Press of America, 2010.

¹³ Astrid N. Eckert, *West Germany and The Iron Curtain. Environment, Economy and Culture in the Borderland*, Oxford, New York, Oxford University Press, 2019.

¹⁴ Bianca Szytniewsky, *The Dynamics of Unfamiliarity in the German-Polish Border in 1970's, 1980's, 1990's*, în Arnaud Lechevalier, Jan Wielgohs (eds.), *Borders and Border Regions in Europe. Changes, Challenges and Chances*, Bielefeld, Transcript Verlag, 2013, p. 183–200.

¹⁵ Sören Urbansky, *Beyond the steppe frontier. A history of the Sino-Russian Border*, Princeton University Press, 2020.

ginea generală. Datorită lui Ioannis Manos, care a vizat regiunea Florina de la granița dintre Grecia și Macedonia, cercetările pe frontieră ne arată modul în care statul-națiune se impune autoritar și cum acest lucru este receptat în teritoriile de margine¹⁶. Alena Pfoser a încercat să reliefeze, pornind de la cazul orașelor Narva și Ivangorod, de pe frontiera dintre Estonia și Federația Rusă, mecanismele prin care rememorarea trecutului reproduce și subminează granițele în același timp. După ce a stat doi ani în cele două orașe, timp în care a realizat numeroase interviuri, Pfoser a ajuns la concluzia că proiecția narativă a frontierei nu este un discurs impus „de sus” în teritoriile de margine. Discursul oficial este receptat și însușit diferit de la o comunitate la alta. Iar comunitățile de margine nu sunt omogene din perspectiva relației pe care o au cu linia ce îi separă de „ceilalți de dincolo”¹⁷.

Pentru David Newman, delimitarea unei frontiere între două state nu se rezumă la ridicarea unui gard, ci este vorba de un proces mult mai complex, care implică deopotrivă construcția culturală a graniței, la nivel politic și simbolic, prin crearea categoriilor de diferențiere și separare. În acest proces, etnicitatea este un element cheie în determinarea afilierii de grup, a incluziunii sau excluziunii¹⁸. În mod clasic, granițele dintre state sunt privite ca mecanisme instituționale stabilite cu scopul de a proteja ce este în interior¹⁹. Frontierele statelor comuniste, fie cu cele capitaliste, fie cu țările-surori, erau militarizate și securizate, oficial pentru a proteja populația de pericolele din exterior, neoficial, pentru a elimina evadările celor nemulțumiți de „lumea nouă” ce se edifica în interior²⁰. Muriel Blave demonstrează, pe baza unui studiu de caz despre orașul České Velenice, de pe granița dintre Cehia și Austria, cum pericolul „spionilor străini” a fost manipulat pentru a mobiliza comunitățile de graniță în ideea de a-i denunța pe cei care doreau să treacă ilegal frontiera din Cehoslovacia comunistă în Austria capitalistă²¹. Frontierele dintre URSS și țările comuniste erau la fel de securizate, după modelul celor cu statele capitaliste²². Cu toate acestea, în condițiile dificile de după război, procesul de „reteritorializare”, de construcție instituțională și discursivă a graniței, a avut unele sincope.

Sovieticii impun propria frontieră

La finalul lunii martie 1944, primele trupe sovietice au atins linia Prutului, iar la 2 aprilie, Molotov anunța că Uniunea Sovietică a pătruns pe teritoriul României²³. Mai concret, la 7 aprilie rușii ocupau Botoșanii. A urmat o perioadă foarte grea pentru jumătatea de nord a Moldovei dintre Carpați și Prut, care a fost izolată de restul țării până după „întoarcerea armelor” de la 23 august 1944. Convenția de Armistițiu dintre

¹⁶ Ioannis Manos, *Fieldwork on the Border: Ethnographic engagements in South-Eastern Europe*, în Hastings Donnan, Thomas M. Wilson (eds.), *Ethnographic Approaches...*, p. 111.

¹⁷ Alena Pfoser, *Borderland Memoires. The Remaking of the Russia-Estonian Frontier*, Doctoral Thesis, Loughborough University, 2011.

¹⁸ David Newman, *The lines that continue to separate us...*, p. 5–6.

¹⁹ *Ibidem*, p. 8.

²⁰ Mathijs Pelkmans, *Chaos and Order along the (Former) Iron Curtain*, în Thomas M. Wilson, Hastings Donnan (eds.), *A Companion to Border Studies*, Blackwell Publishing Ltd., 2012, p. 270.

²¹ Muriel Blave, „*The Cold War? I Have it at Home with my Family*”..., p. 194–211.

²² Bastian Sendhardt, *Border Types and Bordering Processes. A Theoretical Approach to the EU/ Polish-Ukrainian Border as a Multi-dimensional Phenomenon*, în Arnaud Lechevalier, Jan Wielgoths (eds.), *Borders and Border Regions in Europe. Changes, Challenges and Chances*, Bielefeld, Transcript Verlag, 2013, p. 22.

²³ Marcel Varga, *Județul Botoșani în primele luni ale ocupației sovietice. Memoriile inedite ale prefectului Dumitru Russu (7 aprilie – 17 august 1944)*, în ArchM, t. III, 2011, p. 334–335.

România și Puterile Aliate, semnată la Moscova pe 12 septembrie, stipula că frontiera dintre România și Uniunea Sovietică revine pe aliniamentul din 28 iunie 1940. Basarabia, Bucovina și ținutul Herța au rămas astfel în afara frontierelor României, iar circulația dintre cele două părți ale graniței a fost interzisă²⁴. Cu toate acestea, regimul frontierei cu URSS a fost unul confuz până după semnarea Tratatului de Pace (1947). În Tratatul de prietenie româno-sovietic din 4 februarie 1948 era stipulată înființarea unei comisii pentru demarcarea frontierei, acțiune ce avea să se petreacă în lunile octombrie–decembrie ale aceluiași an. Astfel, primul tratat privind regimul frontierei între Republica Populară Română și Uniunea Sovietică a fost semnat la 27 septembrie 1949²⁵.

Sovieticii au acționat imediat pentru securizarea capturilor teritoriale. După ce au atins linia Prutului, regimentele de grăniceri ale NKVD au dislocat câte un batalion pentru paza graniței. Mai mult, la 20 mai 1944, a fost înființat „Districtul Moldovenesc de frontieră”²⁶. Sovieticii nu doar că au instituit imediat trupe de grăniceri, dar se pare că în unele locuri au încercat și să mute frontiera cu câteva sute de metri spre interiorul României. La 8 februarie 1947, Legiunea de Jandarmi Dorohoi a ordonat posturilor din satele de pe frontieră să verifice informațiile potrivit cărora sovieticii au mutat linia de graniță după cum am spus. După o săptămână, rapoartele venite dinspre posturile de jandarmi arătau că, în urma celor verificate, s-a stabilit că în dreptul satului Oroftiana sovieticii mutaseră frontiera cu încă 2,5 km spre interior, cuprinzând o mare parte din pădurea comunei Frunza și satul Frunza inclusiv. Locuitorii au afirmat că, în 1940, granița fusese în apropiere de satul Frunza, nicidecum unde se află în prezent, la 50 m și chiar mai puțin de satul Oroftiana. Jandarmii din Pomârla au raportat și ei că în toamna anului 1945, prin nuiiele înfipte în pământ, grănicerii sovietici au depășit granița marcată cu sârmă, în unele locuri cu până la 500–1 000 m spre interior. De la pădurea Pomârla până în dreptul satului Fundul Herții au luat mai mult, aproximativ 150–200 ha. Sate nu au fost incluse. De asemenea, jandarmii din Fundu Herții au raportat modificări ale frontierei cu 150–500 de metri²⁷.

Pe partea românească a graniței organizarea a fost diferită. În toamna anului 1945, românii au făcut primele demersuri pe lângă generalii sovietici din cadrul Comisiei Aliate de Control, pentru a li se permite instituirea posturilor de grăniceri pe râul Prut. Măsura se dorea a fi una care să împiedice contrabanda, spuneau românii, și nu era un act de ostilitate la adresa URSS-ului²⁸. Efectivele de grăniceri ale României erau însă reduse în vara lui 1945. Din cauza pierderilor de pe front, la momentul încheierii războiului²⁹, nu mai exista nicio unitate mare de grăniceri în România. În perioada 1945–1947, trupele de grăniceri au trecut prin reorganizări succesive, campaniile de epurare slăbindu-le capacitatea de pază a frontierei³⁰. Așa cum vom vedea, rolul acestora a fost luat de jandarmii de la posturile sătești.

La încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, frontiera dintre România și URSS a devenit, cum ar spune Bernhard Struck, o „alienated borderland”, o graniță greu de trecut, care nu permite contactul și schimbul de informații dintre cele două părți ce se

²⁴ Valentin Arapu, Radu Dan, *op. cit.*, p. 348.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*, p. 349.

²⁷ ASBt, fond Legiunea de Jandarmi Dorohoi, dosar 30, f. 62–66.

²⁸ Alexandru D. Aioanei, Mihaela Botnari, *op. cit.*, p. 85.

²⁹ Dan Drăghia, *Apărarea regimului...*, p. 162.

³⁰ *Ibidem*, p. 162–163.

priveau cu ostilitate³¹. Dan Drăghia susține că autarhia regimurilor comuniste a creat un model comunist de control al granițelor în care propensiunea izolaționistă este evidentă³². Muriel Blaive și Thomas Lindenberger vorbesc și ei despre un model sovietic de gestionare a granițelor („soviet-style borders governance”). Se conturează, așadar, trei etape în evoluția fenomenului în discuție. În primii ani, Uniunea Sovietică a avut o politică relativ permisivă în ceea ce privește tranzitul frontierelor, în speranța că se va folosi de conflictele de la graniță pentru exportul revoluției. După adoptarea strategiei „socialismului într-o singură țară”, granițele Uniunii Sovietice au devenit fronturi de luptă împotriva capitalismului, o zonă din care persoanele indezirabile trebuiau deportate. După al Doilea Război Mondial, Armata Roșie a exportat către statele satelit, odată cu dictatura comunistă, și practicile privind administrarea frontierei³³.

O frontieră contestată

Iarna dintre anii 1946–1947 a fost una foarte geroasă. Temperatura medie în luna ianuarie 1947 a fost de $-10,5^{\circ}\text{C}$, iar în luna februarie $-5,9^{\circ}\text{C}$ ³⁴. După un an secetos, care crease serioase probleme de aprovizionare, populația de o parte și de alta a frontierei trăia la limita supraviețuirii. Rapoartele din teritoriu arătau, în toamna anului 1946, că în multe comune din județul Dorohoi oamenii mâncau o dată în zi sau se hrăneau cu apă și sare. România a acceptat distribuirea de ajutoare străine în rândul populației înfometate. În zona sovietică, lucrurile au stat diferit. Criza alimentară a fost ascunsă de regim și folosită ca instrument de represiune, în încercarea de a disloca vechile relații sociale și economice din aceste noi teritorii³⁵. În acest context, autoritățile din Dorohoi erau puse în fața unui fenomen care căpăta amploare, trecerile ilegale peste frontieră. La 9 decembrie 1946, Legiunea de Jandarmi Dorohoi transmitea posturilor din subordine o listă cu 22 de persoane care trebuiau identificate și reținute în cel mai scurt timp. Ordinul preciza că acești oameni trecuseră fraudulos frontiera și se ocupau cu furturi, neliniștind populația, atât din România cât și din URSS. Se cerea mobilizare maximă, iar șefii de post care nu-și îndeplineau sarcina urmau a fi retrogradați³⁶.

³¹ Bernhard Struck, *Border Regions*, la adresa <http://ieg-ego.eu/en/threads/crossroads/border-regions> (consultat la 25 octombrie 2021).

³² Dan Drăghia, *Bordering Tito. The Romanian Borders under the Pressure of the Soviet-Yugoslav Conflict*, în „Romanian Political Science Review”, vol. XIV, nr. 2, 2014, p. 256.

³³ Muriel Blaive, Thomas Lindenberger, *Border Guarding as Social Practice: A Case Study of Czech Communist Governance and Hidden Transcripts*, în Marc Silberman, Karen E. Till, Janet Ward (eds.), *Walls, Borders, Boundaries. Spatial and Cultural Practices in Europe*, New York, Oxford, Berghahn Books, 2012, p. 97–99.

³⁴ Dumitru Mihăilă, *Câmpia Moldovei. Studiu climatic*, Suceava, Editura Universității din Suceava, 2006, p. 60–69.

³⁵ Pentru o perspectivă detaliată a subiectului vezi: Vadim Guzun, *Imperiul foamei. Foamea artificială din URSS și impactul asupra spațiului românesc, 1921–1922, 1931–1933, 1946–1947*, București, Editura Filos, 2014; M. Gribincea, *RSS Moldovenească în primii ani de ocupație sovietică (1944–1950)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1995; Florian Banu, *Calamități ale secolului al XX-lea: foamea care a devastat Moldova în 1946–1947*, în „Arhivele Securității”, vol. I, 2002; Idem, *Practici totalitare – dislocarea copiilor din Moldova în timpul foamei din anii 1946–1947*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, vol. XV–XVII (2004–2006); Dorin Dobrinu, *Fuga de foame. Migrații temporare din Moldova în vestul și sudul României, 1946–1947*, în *Migrații, politici de stat și identități culturale în spațiul românesc și European*, coord. Victor Spinei, vol. I, *Ipostaze istorice ale mișcărilor de populație și modele identitare etnolingvistice actuale*, editori Flavius Solomon, Alexandru-Laurențiu Cohal, Leonidas Rados, București, Editura Academiei Române, 2019; Alexandru D. Aioanei, *Foamea și speculă în Nordul Moldovei în primii ani de după al Doilea Război Mondial* în Anamaria Macavei, Roxana Pop, *Consemnări despre trecut. Societate și imagine de-a lungul timpului*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2015.

³⁶ ASBt, Fond Legiunea de Jandarmi Dorohoi, dosar 30, f. 161.

Vremea geroasă nu i-a oprit pe sovietici să-și desfășoare cu zel munca de apărare a granițelor și să ceară același lucru și jandarmilor români. La 3 ianuarie 1947, un plutonier major de la Postul de jandarmi Pomârla raporta Legiunii de Jandarmi Dorohoi că, în ultimele patru zile, fusese chemat de două ori la limita de frontieră de către colonelul sovietic Simionov, de la Cernăuți. Acesta cerea ca Legiunea să ia măsuri mai dure pentru prinderea persoanelor care trecuseră frontiera în URSS, unde comiseră mai multe jafuri. Sovieticii aminteau faptul că au transmis Legiunii de Jandarmi Dorohoi, încă de la 9 decembrie 1946, o listă cu asemenea infractori. Dintre cei nominalizați s-a reușit prinderea a doar șase persoane, cei mai puțin importanți, după părerea colonelului Simionov. Acesta a insistat foarte mult pentru capturarea călugărului D. Damaschin, pe care îl urmărea de patru luni, ca să-l aducă înapoi în URSS. Simionov se interesa și de Safta Cernei, de 50 de ani, și fiica sa, Elena. Ambele locuiau în satul Mihai Viteazul, comuna Borzești (Dorohoi), localitate în care fuseseră colonizați, după Primul Război Mondial, mulți locuitori din comuna Târnauca, și printre care s-ar fi ascuns și persoane dorite de sovietici, rude sau prieteni ai celor din sat. Colonelul sovietic a solicitat imperios să se ia în serios problema acestor delincvenți: să fie prinși și, după întocmirea formelor necesare, să fie predați grănicerilor sovietici „spre a se curma această stare de lucruri”. Simionov a mai afirmat că, de fiecare dată când avea să-i fie predată o persoană care trecuse ilegal în România, s-ar prezenta personal pentru a o lua în primire³⁷.

La 25 ianuarie 1947, un jandarm de la postul din Horodiștea raporta Legiunii Dorohoi că, la ora 9 dimineața, a fost chemat de către o patrulă sovietică, formată dintr-un maior, un căpitan și un ostaș, la punctul Horodiște, unde i s-a transmis că un individ necunoscut trecuse frontiera fraudulos din România în URSS, în noaptea de 24 spre 25 ianuarie, între orele 3 și 5 dimineața. Persoana în cauză furase dintr-o moară de vânt cantitatea de 40 kg cereale și o scândură de la un post fix, după care se întorsese în România, lăsând urme în zăpadă. Sovieticii au cerut să se raporteze în 24 de ore rezultatul cercetărilor și să fie prezentat autorul furtului. Urmele i-au dus pe jandarmi la casa lui Visarion Cibotaru, care, dus la primărie și probabil interogat, a recunoscut fapta. Forțele de ordine au găsit și cantitatea de făină, recuperând astfel paguba. În aceeași zi, la ora 5 după masă, Visarion Cibotaru a fost predat grănicerilor sovietici care, raportau jandarmii, l-au luat pentru cercetări în URSS unde cel în cauză avea și familia³⁸.

La finalul lunii februarie, alți trei bărbați au fost arestați de către jandarmi: Vasile Cantoranu, Teodor Bahmare și Teodor Pânzaru, toți originari din comuna Târnauca (URSS); erau urmăriți de mai bine de un an, pentru treceri ilegale repetate peste frontiera româno-sovietică. Mai mult, aceștia erau acuzați de furturi și agresiuni asupra patrulelor de grăniceri sau de jandarmi. Toți trei au fost predați grănicerilor sovietici la 1 martie 1947³⁹. Situația alimentară foarte grea îi obliga pe mulți dintre locuitorii de pe frontieră să recurgă la astfel de gesturi, de a trece dintr-o parte în alta și de a comite infracțiuni pentru a-și asigura hrana necesară lor sau familiei. Documentele oficiale îi numesc „tâlhari” și „hoți”, dar este greu să discernem dacă acești termeni erau justificați sau vorbim de persoane pe care imposibilitatea de a-și duce traiul zilnic le împingea la astfel de acțiuni.

În același registru se înscrie și cazul lui Nicolae Muraru, despre care Legiunea de Jandarmi Dorohoi spunea, la 31 martie 1947, că era urmărit pe raza posturilor Borzești, Știubeni și Drăgușeni și că nu s-a dat încă de dânsul. Din informațiile culese, acesta era

³⁷ *Ibidem*, f. 4.

³⁸ *Ibidem*, f. 6.

³⁹ *Ibidem*, f. 10.

originar din satul Movila, URSS. Împreună cu un alt bărbat din același sat treceau ilegal frontiera prin pădurile de lângă satul Pilipăuți, între Oroftiana și Fundul Hertii. În România, Nicolae Muraru se caza în satul Baranca, la o femeie pe nume Paraschiva Rusnac, fostă Borcea, posibil concubină. Muraru era acuzat că fura diverse bunuri sau animale și le transporta dintr-o parte în alta a graniței. Ultima dată fusese văzut de trei săteni din Baranca, în ianuarie 1947, când trecea o vacă din URSS în România⁴⁰.

Uneori, cei prinși invocau faptul că nimeriseră din greșeală frontiera, rătăcindu-se din cauza nopții. De exemplu, la 10 aprilie 1947, Legiunea de Jandarmi Dorohoi a predat Pichetului de Grăniceri Herța (URSS) pe Teodor Jalba cu soția Maria și copiii Ilie, Adam și Miron. Pe lângă aceștia au mai fost predați și Axenia T. Axinte împreună cu trei copii, Florea, Gheorghe, Costică. Fuseseră identificați de către jandarmii postului Hilișeu, în noaptea de 9 spre 10 aprilie, în timp ce se deplasau dinspre Pomârla către Dorohoi. Cei în cauză ar fi declarat că au venit din Godinești la Târnauca pentru a cumpăra pâine și, rătăcind prin pădure, ajunseseră în România fără să își dea seama⁴¹.

Reluarea contactelor cu vechii cunoscuți și speranța unui ajutor material din partea acestora, în condițiile foametei generalizate, i-au împins pe unii basarabeni să treacă frontiera ilegal în România. Printre ei s-au aflat și Gheorghe Paladiuc de 42 de ani, alături de fiul său de 16 ani. Aceștia au trecut Prutul prin zona Ghireni-Curt, fapt semnalat jandarmilor români de către grănicerii sovietici. După câteva zile de cercetări, cei doi au fost identificați în satul Adășeni, în gospodăria unui țăran, fiind arestați și predați jandarmilor din Mitoc. Aici au și fost audiați, ocazie cu care Gheorghe Paladiuc a declarat că este român, ortodox, „în prezent cetățean sovietic”. Nu știa carte, era căsătorit și avea trei copii:

Fiind timpul greu și secetă și neavând ce să mănânc, m-am gândit să trec în România și să merg la un proprietar în comuna Adășeni, pe care îl cunoșteam dinainte, la care să mă angajez pe alimente, pentru mâncare ca să pot duce și la cei de acasă. În seara de 15–16 mai 1947, am luat pe fiul meu Vasile, am trecut Prutul între satul Mitoc și Ghireni Curt și m-am oprit la Adășeni, unde am fost găsit de domni Jandarmi. Nu am trecut cu nici un scop rău ci numai după lucru ami [sic] câștiga existența.

Cei doi au fost predați, în ziua de 25 mai 1947, comandatului grănicerilor din zona Bălți, lt. col. Vasili Serafimovici⁴².

O categorie a frontieriștilor româno-sovietici o reprezintă cea a mamelor cu copii mici, despre care nu știm foarte multe, pentru că jandarmii nu au raportat cazurile în detaliu, dar cel mai probabil vorbim de femei care au recurs la acest gest din disperare, din cauză că nu mai găseau în localitățile lor surse de hrană. Vom enumera câteva cazuri ale unor mame, a căror poveste completă nu o vom ști niciodată, doar o putem intui. Postul de jandarmi Crasnaleuca a informat Legiunea de Jandarmi Dorohoi că, la 15 februarie 1947, în jurul orelor 19–20, Anica Cărlă, din comuna Crasnaleuca, a trecut ilegal frontiera în URSS, împreună cu cei trei copii ai săi, și nu s-a mai întors. Mobilul acțiunii: nu avea niciun fel de „existență fiind săracă”⁴³. Legiunea de Jandarmi Dorohoi a cerut postului de jandarmi Crasnaleuca, pe 23 martie, să trimită la Legiune, cu acte de dare în judecată, pe Anica Diaconiței și Veronica Pădureanu, care, la 8 martie 1947, au fost

⁴⁰ *Ibidem*, f. 31.

⁴¹ *Ibidem*, f. 48–49.

⁴² *Ibidem*, f. 117.

⁴³ *Ibidem*, f. 21.

predate de către grănicerii sovietici, după ce, în februarie, veniseră ilegal în URSS⁴⁴. Postul de jandarmi Crasnaleuca a trimis cele două femei la Dorohoi, pentru cercetări, la 8 aprilie 1947, motivând predarea lor întârziată prin faptul că cele două aveau copii mici, mai erau și desculțe și dezbrăcate în acele timpuri friguroase⁴⁵. La 12 iunie 1947, Legiunea de Jandarmi Dorohoi solicita postului Pomârla ca Vera Afrăsinei, împreună cu cei doi copii, Gheorghe de 11 ani și Vasile de 6 ani, din comuna Drepcăuți, care trecuseră fraudulos frontiera româno-sovietică în dreptul localității Crăiniceni, să fie predată de urgență grănicerilor sovietici⁴⁶. Două zile mai târziu, la 14 iunie, mama și cei doi copii se aflau deja în mâinile sovieticilor din Herța⁴⁷.

Presiunea psihologică, fricile și valorile grupului au puterea de a influența funcționarea zonelor de frontieră într-o manieră imprevizibilă, sfidând regulile și instituțiile impuse de stat⁴⁸. Acest lucru devine evident în situațiile de criză socială și economică, cum a fost foamea din anii 1946–1947. Forțați de împrejurări, locuitorii din zonele de graniță au făcut ca limitele și restricțiile impuse în zonele de graniță să fie redundante. În contextul unei crize alimentare generalizate și a unei terori în masă, imaginea unui „dincolo” salvator capătă dimensiuni mobilizatoare.

Cetățeni români/cetățeni sovietici

Problema refugiaților din Basarabia și Bucovina de Nord a fost una spinoasă în relațiile româno-sovietice din perioada 1944–1948. Potrivit Convenției de Armistițiu, toți cetățenii sovietici, refugiați sau internați trebuiau să se întoarcă în Uniunea Sovietică. România se obliga să colaboreze în efortul de identificare și aducere a acestora în fața ofițerilor sovietici de la Centrele de Repatriere. La 18 martie 1941, URSS i-a declarat pe toți locuitorii din Basarabia și Bucovina de Nord drept cetățeni sovietici, fapt cu implicații serioase asupra procesului de repatriere de după 1944⁴⁹.

Operațiunea de identificare a prezumtivilor cetățeni sovietici și trimiterea lor înapoi peste Prut a fost una dificilă. Autoritățile românești de la centru nu au arătat un entuziasm prea mare în rezolvarea problemei și au târăgănat implementarea convenției, invocând probleme de drept internațional. Cum era de așteptat, numărul celor care au răspuns apelului sovieticilor de a se înscrie pe listele de repatriere a fost foarte mic. Doar cei înregimentați în armată sau jandarmie au fost mai ușor de identificat și de repatriat. Această vânătoare de refugiați i-a obligat pe cei vizați să găsească mijloace de eludare a obligativității de repatriere, dezvoltându-se adevărate rețele de emiteri de buletine pentru cei din stânga Prutului⁵⁰.

La 3 martie 1945, în contextul tensiunilor legate de demisia guvernului Rădescu și numirea guvernului Petru Groza, Edmund Ciuntu și avocatul Alexandru Danielopol au avut o discuție cu sovieticii, pe marginea acestui subiect, la Comisia Aliată de Control.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 69.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 52.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 139.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 134–135.

⁴⁸ Anton A. Kireev, *State Border*, în Sergei V. Sevastianov, Jussi P. Laine, Anton A. Kireev (eds.), *Introduction to Border Studies*, Vladivostok, Dalnauka, 2015, p. 104.

⁴⁹ Paul Zahariuc, *Repatrierea în URSS a cetățenilor originari din Basarabia și Bucovina de Nord refugiați pe teritoriul județului Vaslui 1944–1945*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, XXVIII–XXIX, 2007–2008, p. 252–253.

⁵⁰ Adrian Nicolae Petcu, *Preoții basarabeni și bucovineni în atenția Securității*, în „Caietele CNSAS”, anul II, nr. 1(3)/2009, p. 148–150.

Sovieticii au solicitat ca, până la 10 martie, să se întocmească liste cu toți cei care locuiseră în Basarabia și Bucovina și care, în baza decretului din martie 1941, erau considerați cetățeni sovietici⁵¹. O discuție mai aplicată pe acest subiect a avut loc la 22 mai 1945, în Legația Sovietică, între Mihail Ghelmegeanu, președintele Comisiei române pentru aplicarea Armistițiului, avocatul Alexandru Danielopol, pe de o parte, și A. Pavlov, trimisul extraordinar al URSS în România, pe de alta. La discuții s-a alăturat, la un moment dat, și Edmond Ciuntu. Pavlov a susținut că era important pentru ei să fie identificați și înregistrați pe liste toți cetățenii sovietici. Ulterior, în baza unor interviuri, urma să se decidă dacă unii vor primi permisiunea să rămână sau dacă vor fi repatriați. Pavlov a dat asigurări că aceluia care aveau familii în România li se va permite să rămână. Aproape toți care au venit din Basarabia și Bucovina purtau prezumția de cetățeni sovietici, un statut provizoriu, spunea reprezentantul URSS, care se clarifica, chipurile, după triere. Ghelmegeanu, Danielopol și Ciuntu i-au explicat lui Pavlov că cei vizați vor fi reticenți în a se înscrie pe liste, pentru că mereu fuseseră neplăceri după astfel de înregistrări; și mai apăruseră și zvonuri, de altfel inerente, care îngreunau munca autorităților⁵².

Avocatul Danielopol a solicitat sovieticilor criterii clare pe baza cărora se decidea cine era repatriat și cine nu. Pavlov i-a dat asigurări că discuțiile cu cei în cauză vor fi pe un ton cât se poate de calm, fără nicio presiune. Danielopol a intervenit și a solicitat ca la aceste interviuri să participe și un reprezentat al României; Pavlov a spus că nu era cazul, deoarece persoanele vizate, fiind cetățeni sovietici, vor discuta cu un reprezentant al statului lor. Mai mult, oficialul sovietic a dat asigurări că nu se pune problema unor repatrieri în masă și că cei angajați în diferite instituții sau în fabrici puteau să-și continue activitatea chiar dacă figurau pe liste⁵³.

La 14 septembrie 1945, Petru Groza s-a lăudat, în ședința Consiliului de Miniștri, că rezolvase în parte problema basarabenilor și bucovinenilor. Acesta a transmis miniștrilor că a obținut mai multe derogări din partea lui Stalin personal, una dintre ele fiind aceea că vor fi exceptați de la repatrierea în URSS toți cei care erau necesari României din punct de vedere economic. Acest criteriu ambiguu, spunea Groza, permitea României să decidă pe cineva păstra și pe cine expedia în URSS. Șeful guvernului s-a plâns că Ion Pelivan, Pantelimon Halippa și Petru Gucijna nu îl ajutau – deși îi promisese – să întocmească listele cu cei care trebuiau să rămână în România. Totodată, Groza a ținut să precizeze că „vom considera că vor să plece cei care nu se încadrează pe linia politicii noastre de împăcare cu Uniunea Sovietică, pe cei cari vor căuta să rămână fermenți de agitare”⁵⁴. În aceeași zi, ziarul „Universul” anunța că tratativele româno-sovietice au rezolvat, în interesul ambelor părți, chestiunea repatrierii cetățenilor sovietici basarabeni⁵⁵. Cu toate că se străduiseră să reducă numărul basarabenilor și bucovinenilor „repatriați” în Uniunea Sovietică, autoritățile române au lăsat și multe lucruri neclare; care au permis numeroase abuzuri, mai ales pe granița de nord-est, care nu era bine controlată de București.

⁵¹ Marius Oprea, *Istoria fără perdea*, la adresa <https://www.mediafax.ro/editorialistii/istoria-fara-perdea-marius-oprea-in-1945-rusii-au-negociat-cu-pistolul-pe-masa-iar-romanii-cu-inteligenta-un-avocat-roman-a-salvat-sute-de-mii-de-basarabeni-si-bucovineni-de-la-deportare-in-urss-20475854> (consultat la 22 octombrie 2021).

⁵² Ioan Scurtu (coord.), *Viața politică în documente, 1945*, Arhivele Statului din România, 1994, p. 252–262.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Marcel-Dumitru Ciucă (ed.), *Stenogramele Ședințelor Consiliului de Miniștri guvernarea Dr. Petru Groza. Instaurarea regimului pro-comunist*, vol. II, Pitești, Editura Ordessos, 2015, p. 90–91.

⁵⁵ „Universul”, anul 62, nr. 209, 14.09.1945, p. 1.

La 21 martie 1947, Chestura de Poliție Dorohoi a transmis către Legiunea de Jandarmi documentele de cercetare pe numele numitei Maria Borcea, din comuna Fundul Herții, bănuită de jandarmii din Pomârla de trecere frauduloasă a frontierei din URSS⁵⁶. Persoana în cauză a declarat jandarmilor că avea 29 de ani, că era româncă din satul Baranca, comuna Fundul Herții, dar a fost căsătorită cu Alexandru Axinte din satul Pilipăuți, comuna Lunca, astăzi în URSS. Locuise împreună cu acesta trei ani. Dar la 25 ianuarie 1946 trecuseră frontiera în România și se stabiliseră în satul de naștere, Baranca, județul Dorohoi. Maria Borcea a stat aici șase luni, timp în care a obținut un buletin de înscriere la Biroul Populației din Fundul Herții. De precizat că în respectivul act trecuse că este necăsătorită. La 13 decembrie 1946 a mers la Dorohoi, unde s-a angajat ca servitoare. Ea a mai specificat că soțul ei rămăsese „sub ocupație, în URSS, comuna Lunca, satul Pilipăuți”⁵⁷. La interogatoriu însă, femeia a declarat că era căsătorită; că părinții ei erau decedați, că mai avea o soră și doi frați, dintre care unul, Haralambie, locuia în Iași⁵⁸. În fine, Maria Borcea a fost predată grănicerilor sovietici.

Un alt caz era acela al Aglaiei Suveică, refugiată din Târnauca, URSS. La 8 aprilie 1947, Postul de jandarmi Pomârla informa Legiunea de Jandarmi Dorohoi de faptul că grănicerii sovietici refuzaseră să o primească pe cea în cauză pe motiv că era cetățean român; urma ca Postul de jandarmi Ibănești să-i întocmească acte de dare în judecată pentru trecere frauduloasă de frontieră⁵⁹. Jandarmii români au declarat grănicerilor sovietici că Aglaia Gh. Suveică fusese trecută granița ilegal de Ioan Străchinaru, din comuna Târnauca, și că stătuse în România la soțul ei, în comuna Ibănești⁶⁰. Postul de jandarmi Ibănești raporta la Dorohoi că, la 5 aprilie, s-a încercat predarea ei la punctul Baranca, dar, la semnalele făcute de jandarmii români, nu se prezentase la sârmă niciun grănicer sovietic⁶¹.

Ion Străchinaru, cel acuzat că ar fi ajutat-o pe Aglaia Suveică să treacă frontiera, era un nume bine cunoscut jandarmilor români, fiind căutat și de grănicerii sovietici. La 3 februarie 1947, Postul de jandarmi Pomârla raporta Legiunii de Jandarmi Dorohoi că fuseseră chemați la frontieră de colonelul Simionov, care le-a transmis că îl urmăreau pe Ion Străchinaru pentru contrabandă. Cel în cauză era considerat un individ periculos, fiind căutat și de autoritățile românești, pentru două spurgeri date în 1945, în satul Corjăuți, în uniformă de gardian public⁶². Sovieticii le-au transmis românilor că Străchinaru se ascundea în satul Nichiteni, comuna Coțușca și îi sfătuiă să fie precauți pentru că individul era înarmat. Cel urmărit nu a fost găsit în satul indicat de Simionov. Ulterior, s-a bănuit că se ascundea în satul Avrămeni, nu departe de Coțușca, dar nici acolo nu au dat de dânsul⁶³. În august 1947, se bănuia că ar fi fugit în Banat⁶⁴.

Ioan Cazacu era unul dintre cei surprinși inițial în România din teritoriile pierdute și care refuza să se înscrie pe listele impuse de sovietici. La 20 aprilie 1947, Postul de jandarmi Mitoc raporta că șeful postului, Constantin Zaharia, împreună cu doi săteni știutori de carte au mers acasă la Ioan Pascal, în gospodăria căruia lucra Ion Cazacu ca

⁵⁶ ASBt, fond Legiunea de Jandarmi Dorohoi, dosar 30, f. 22.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 27–28.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 29–30.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 53.

⁶⁰ *Ibidem*, f. 54.

⁶¹ *Ibidem*, f. 58.

⁶² *Ibidem*, f. 106.

⁶³ *Ibidem*, f. 153, 155–156.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 164–165.

servitor. Acesta era originar din comuna Horbova, județul Dorohoi, acum în URSS, și poseda un buletin al Biroului de populație plus un ordin de lăsare la vatră din 1944, eliberat de cercul teritorial Dorohoi; dar fără o fotografie care să probeze că este aceeași persoană cu aceea din acte. Cazacu nu s-a prezentat la nicio comisie pentru a i se clarifica statutul de refugiat. Majoritatea timpului a lucrat pentru Lipa Sârghi din Săveni, la vitele pe care acesta le avea la conacul de la Ichimeni-Morțun, comuna Adășeni. Oricum, Cazacu nu s-a înscris la niciun birou de populație din comunele unde stătuse. La primul interogatoriu, numitul spunea că are 46 de ani și că era din Horbova. A susținut că era român ortodox, era căsătorit și avea trei copii, dar familia rămăsese de partea cealaltă. Recunoștea că în perioada 1940–1941 fusese prins sub ocupație sovietică. Mai declara că fusese concentrat la Dorohoi, în 1944, și astfel rămăsese în țară. Ar fi fost pe la județ, în 1944–1945, pentru clarificarea situației, dar nu avea niciun document cu care să justifice. Motiv pentru care l-au trimis la Dorohoi, la Legiune, spre a fi cercetat, deoarece avea o situație militară neclară; nu avea livret militar și nici nu poseda act de refugiat⁶⁵.

Foștii militari originari din Basarabia erau vizați cu precădere de către sovietici, pentru a fi repatriați, mai ales dacă plana asupra lor și suspiciunea de trecere ilegală a frontierei. Nicolae Grădinaru era un fost aviator, care lucra ca agent fiscal într-o comună din județul Sălaj. Era originar din comuna Lopatnic, județul Hotin; și fiind lăsat la vatră s-a hotărât să se stabilească în România. Nu știm dacă a trecut frontiera sau nu în mod ilegal, dar prezența sa a fost semnalată în decembrie 1944, în comuna Mitoc, județul Dorohoi, unde locuia la Dumitru Pădureț, cu gândul, se pare, de a se căsători cu fiica acestuia. La un moment dat a dispărut din satul Mitoc și a revenit, în august 1946, cu o patulă de jandarmi, acuzându-și fosta gazdă că i-ar fi reținut mai multe bunuri. Se pare că situația lui a atras atenția autorităților, care l-au întrebat pe căpitanul Krukil, din cadrul Comisiei Aliate de Control Botoșani, care era statutul lui Grădinaru. Și, astfel, au aflat că cel în cauză era urmărit pentru mai multe treceri frauduloase ale frontierei. Din cercetări a rezultat că Nicolae Grădinaru avea documentele militare în ordine, însă, deși lucra ca agent fiscal în Sălaj, el avea domiciliul stabil în județul Timiș-Torontal. În consecință, se propunea prinderea și predarea lui grănicerilor sovietici⁶⁶. La 26 mai 1947, grănicerii postului Mitoc au informat Legiunea că fuseseră chemați de mai multe ori la frontieră de către lt. col. Serafimovici, care îi îndemnă să facă totul pentru prinderea și predarea lui Nicolae Grădinaru. Cei din Mitoc erau dispuși să trimită un sergent și un localnic în Sălaj (care îl cunoștea bine pe Grădinaru), pentru a-l prinde și a-l preda sovieticilor, dispuși să acopere cheltuielile pretinse de această operațiune⁶⁷. Nicolae Grădinaru avea să fie prins la finalul lunii august 1947 și predat grănicerilor sovietici la 6 septembrie 1947⁶⁸.

Au fost mai multe cazuri în care jandarmii dorohoieni s-au implicat sau au solicitat prinderea unor persoane despre care exista bănuiala că ar fi trecut ilegal frontiera din URSS și care se ascundeau în alte zone ale țării. De cele mai multe ori era vorba despre familii care, cel mai probabil, se mutau foarte des dintr-un loc în altul, pentru a nu fi găsite de ofițerii sovietici de la centrele de repatriere. Maria și Ilie Ghevcischi erau originari din comuna Tureatca, care până în 1944 făcuse parte din județul Dorohoi. Pentru prinderea familiei Ghevcischi, jandarmii dorohoieni au solicitat ajutorul celor din

⁶⁵ *Ibidem*, f. 72.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 76–72.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 213.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 209–211, 213.

Hunedoara, însă au fost informați că aceștia plecaseră de pe șantierul unde lucrau, fără a se cunoaște destinația⁶⁹. Un caz similar a fost și cel al lui Iftimie Pânzaru, despre care jandarmii dorohoieni știau că împreună cu soția sa, doi copii și doi frați, Alexandru Pânzaru și Vasile Pânzaru, trecuseră frontiera ilegal și se adăpostiseră în comuna Fântânele din județul Teleorman. Solicitați să-și dea concursul la prinderea acestora, jandarmii teleormăneni au transmis celor din Dorohoi că numiții nu fuseseră văzuți în comuna amintită⁷⁰.

Unii dintre cei care treceau frontiera dinspre URSS lansau diferite zvonuri, un motiv în plus să fie priviți ca fiind un real pericol de către autoritățile din România. La 15 mai 1947, Postul de jandarmi Pomârla a trimis Legiunii Dorohoi o notă informativă, în care preciza că numitul Constantin Hrișciuc a trecut în mod fraudulos frontiera împreună cu soția sa, prin punctul Tiuca. S-ar fi întâlnit cu locuitorul Petre Tudosă, căruia i-ar fi transmis o serie de informații catalogate drept zvonuri. Hrișciuc ar fi afirmat că armata sovietică se organiza puternic în zona de frontieră, săpând tranșee și adăposturi. Mai mult, i-ar fi spus lui Tudosă că în URSS era o foamete mai mare ca în România și că oamenii mâncau rozătoare și știuleți de porumb măcinați. În anumite localități, dispăreau oameni și copii, care erau mâncați de alți oameni. Prizonierii români din URSS mureau de foame, în timp ce poliția politică făcea multe arestări în Basarabia și Bucovina. Jandarmii din Pomârla considerau că cele spuse de Hrișciuc puneau Uniunea Sovietică, „marea noastră prietenă care a venit în ajutor din toate punctele de vedere, într-o lumină extrem de urâtă în fața românilor care le ascultă”. Pentru a se identifica locul în care se ascundea Hrișciuc, s-a ordonat urmărirea corespondenței unui anume căpitan Vasiliu, din Dorohoi, bun prieten cu cel urmărit, pentru a se vedea cu cine țineau legătura⁷¹.

Aceste realități din anii 1946–1947 situează zona de frontieră a fostului județ Dorohoi în ceea ce Sarah Green numea „zone gri”: un teritoriu în care granițele politice nu se suprapun cu celelalte tipuri de granițe, mentale și identitare⁷². O „zonă gri” vorbește despre liniile fluide dintre credință și incertitudine, adevăr și conspirație, legal și ilegal, justiție sau injustiție⁷³. Astfel, granița impusă de sovietici în 1944 – și consfințită prin Armistițiul din 12 septembrie 1944, apoi prin Tratatul de Pace cu România, semnat la 10 februarie 1947 – a lăsat în exterior comunități importante de români, inventând un spațiu al arbitrariului și al abuzurilor, amplificat și de situația grea de după război, de secetă și foamete. Națiunea se poate sfârși la frontieră sau poate trece peste, dar în ambele cazuri locuitorii din aceste zone au de înfruntat controlul statului, ne avertizează Hastings Donnan și Thomas Wilson⁷⁴. Pe frontiera de nord-est a României, în primii ani postbelici, avem un control asimetric: pe de o parte, sovieticii care au militarizat frontiera și au blocat circulația imediat ce trupele lor au atins linia de demarcație; pe de alta, românii au asigurat, cu mare dificultate, securitatea zonei de graniță, fapt ce a permis ca fenomenul trecerilor ilegale să capete proporții.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 95–96.

⁷⁰ *Ibidem*, f. 100.

⁷¹ *Ibidem*, f. 153.

⁷² Sarah Green, *Making Grey Zones at the European Peripheries*, în Ida Harboe Knudsen, Martin Frederiksen (coord.), *Ethnographies of Grey Zones in Eastern Europe*, Anthem Press, 2015, p. 173–174.

⁷³ Ida Harboe Knudsen, Martin Frederiksen, *Introduction*, în *ibidem*, p. 3–4.

⁷⁴ Hastings Donnan, Thomas M. Wilson, *Introduction. Borders, Nations and States*, în Hastings Donnan, Thomas M. Wilson, *Borders. Frontiers of Identity, Nation and State*, Oxford, 2001, p. 14.

În căutarea familiei

Reunirea cu membrii familiei a fost unul din motivele principale de trecere ilegală a frontierei, mai ales pe sectorul de uscat, care separa vechiul ținut Herța de județul Dorohoi. Elena Goveico, în vârstă de 19 ani, a trecut granița în URSS, la începutul lunii aprilie, pentru a merge la mama sa. A fost prinsă de grănicerii sovietici și predată celor români, care au anchetat-o pe baza articolului 269, Cod Penal, pentru trecere frauduloasă a frontierei. Tânăra era căsătorită în România, unde mai locuiau tatăl și doi frați ai ei⁷⁵.

Statele pot fi subminate în zonele de graniță, însă aceste zone pot deveni și victime ale puterii statului⁷⁶. Pe frontiera de nord-est a României, cele două procese au coexistat și s-au potențat reciproc, printre victime numărându-se deseori copii. La 20 iunie 1947, jandarmii postului Dersca raportau Legiunii că, în ziua de 18 iunie 1947, în dreptul satului Dersca au fost identificați „doi indivizi”, Mircea Ioan Cârlanaru, de 12 ani, și Traian Ioan Cârlanaru, de 10 ani, originari din satul Sinăuții de Sus, fostul județ Rădăuți, care trecuseră frontiera din URSS în România; și odată ajunși în Dersca s-au dus la tatăl lor, Ioan Cârlanaru, stabilit în sat ca refugiat. Cei doi au fost luați în custodie de Pichetul de grăniceri nr. 7 Dersca, spre a fi predați chiar în aceeași zi grănicerilor sovietici⁷⁷.

La 16 mai 1947, Postul de jandarmi Ibănești a informat Legiunea că în ziua de 15 mai 1947 grănicerii sovietici de la pichetul Herța, în frunte cu maiorul Orlov, i-au chemat la frontieră și au cerut ca Legiunea să dea în urmărire mai multe persoane pe tot cuprinsul județului Dorohoi, dar și în Botoșani și Suceava. Era vorba despre: Maria T. Sandu, de 59 de ani, din Godinești; Victoria T. Sandu, de 22 de ani; dar și fiica celei din dintâi și Ileana Ioan Olaru, de 32 de ani. Maria Sandu avea în România doi fii, Nicolai Sandu, de 25 de ani, și Ioan Sandu, de 22 de ani, pe soțul ei, Toader Sandu, care locuia de dinainte de ocupație în comuna Lozna, unde avea pământuri; de asemenea, pe un frate al soțului, Ioan V. Sandu, de 60 de ani, care locuia în Iași, și un alt frate, Gh. Sandu, fost călugăr la o biserică în Iași. Grănicerii sovietici au insistat foarte mult pentru prinderea și predarea acestor femei⁷⁸.

În ziua de 19 august 1947, șeful postului de Jandarmi Mitoc, plutonierul Constantin Zaharia, patrulând prin sat însoțit de primarul Victor Deleanu, a fost informat că la femeia Catinca Ciuraru, din Mitoc, se afla de dimineață Petre Drăgan, din Lopatnic, Basarabia. Acesta intrase fraudulos în România și venise la numita femeie, cu care trăia în concubinaj doi ani, până în 1946, când trecea frontiera înapoi în URSS. Subofițerul și primarul au mers la casa femeii, unde l-au găsit pe cel în cauză și l-au dus la cercetări. La interogatoriu, cel reținut a declarat că avea 43 de ani, și că numita Catinca Ciuraru îi era concubină, fiind văduv după prima soție. A venit la Mitoc în 1928, unde a fost morar la morile de apă de pe Prut, inclusiv în perioada 1940–1941. Avea toate actele în regulă și aștepta să primească pământ în Ardeal, când, în 1946, fără să-și aducă aminte luna, era reținut de șeful de post din Liveni, satul vecin, și predat grănicerilor sovietici fără nicio explicație. În URSS a făcut câteva luni de închisoare. Ulterior, a încercat să treacă din nou în România, prin dreptul localității Crasnaleuca, dar fost prins și pedepsit iarăși cu închisoare. Eliberat a doua oară, fără vreo perspectivă clară privind câștigarea existenței, a decis să riște din nou și să treacă din nou Prutul în România, pe la Mitoc:

⁷⁵ ASBt, fond Legiunea de Jandarmi Dorohoi, dosar 30, f. 53.

⁷⁶ Hastings Donnan, Thomas M. Wilson, *Introduction...*, p. 4.

⁷⁷ ASBt, fond Legiunea de Jandarmi Dorohoi, dosar 30, f. 130.

⁷⁸ *Ibidem*, f. 152.

[...] în noaptea de 18–19 Aug. 1947, m-am apropiat de frontieră la apa râului Prut pe la punctul morile de apă, în dreptul comunei Mitoc și nefiind nimeni am trecut peste apa Prutului în satul Mitoc și am mers la concubina mea Catinca Ciuraru, unde am fost găsit. Întrucât conform legii cred și știu că sunt cetățean român și nu sovietic fiind trecut în URSS fără nici o formă legală, cer să fiu lăsat pe pământul României să mai trăiesc ultimele ceasuri. Nu doresc în nici un caz să mai fiu trecut în URSS, ci mai bine prefer să fiu pedepsit la cea mai grea pedeapsă românească sau să fiu împușcat și înmormântat pe pământ românesc. Atât declar, susțin și semnez față de martori prin punere de deget neștiind carte⁷⁹.

Potrivit jandarmilor, Petre Drăgan ar fi vrut să se căsătorească cu Catinca Ciuraru, pentru a putea rămâne în România⁸⁰. Însă, la 21 august 1947, Postul de jandarmi Mitoc raporta Legiunii Dorohoi că Petre V. Drăgan, din comuna Lopatnic, URSS, fusese predat grănicerilor sovietici, „după cum s-a dispus”⁸¹.

Un caz mai puțin obișnuit a fost reprezentat de doi bulgari, Mihali Filatov și Ivan Brezoev, din județul Durostorum, care fuseseră în URSS la muncă, și care în noaptea de 23 spre 24 aprilie trecuseră frontiera în România cu scopul de a ajunge acasă în Bulgaria⁸². Cei doi au plecat din Bulgaria cu vaporul, spre Odessa. În URSS au umblat prin mai multe orașe, ulterior au ajuns la Cernăuți și de acolo la Herța, unde în noaptea de 23 aprilie au forțat frontiera spre Pomârla. De acolo au mers la Dorohoi, de unde, pe calea ferată, au ajuns la Brăești⁸³. Aici au încercat să înnopteze la o femeie, Elena Otrocol, care a anunțat însă jandarmii că doi indivizi străini au venit la ea acasă și au cerut ceva de mâncare și să-i găzduiască. O patrulă s-a deplasat la casa femeii și i-a ridicat pe cei doi. La Postul de jandarmi arestații au fost legitimați și au povestit pe larg traseul lor de la Durostorum, prin URSS, și cum, ulterior au ajuns la Brăești. La percheziție nu s-a găsit niciun act compromițător sau un alt document care să le dovedească identitatea⁸⁴.

În contextul foametei și al lipsei de grăniceri pe frontiera de nord-est, fenomenul trecerilor ilegale și al contrabandei devenise unul îngrijorător, iar jandarmii dorohoieni se plâneau că nu mai făceau față. La toate acestea, se adăuga și atitudinea sovieticilor, arogantă și disprețuitoare. Aceștia își permiteau să dea ordine și să impună termene clare de execuție jandarmilor români. Mai mult, pentru a impune o anumită distanță față de români și pentru a-i intimida, printre grănicerii sovietici care veneau la graniță se număra tot timpul și un ofițer superior.

Comandantul Legiunii de Jandarmi Dorohoi, căpitanul Dumitru Belciu, a întocmit un raport către Inspectoratul General de Jandarmi, Direcția Siguranță și Ordine Publică, datat 31 mai 1947, în care prezenta situația generală de la frontieră și greutățile pe care le întâmpinau. Susținea că, începând cu ianuarie 1947, trecerile de frontieră din URSS în România se înmulțiseră simțitor. Grănicerii sovietici urmăreau până la frontieră pe cei care voiau să treacă, dar aceștia, profitând de întunericul nopții și de pădure, reușesc să ajungă de cealaltă parte. Deloiu îi descrie în culori negre pe cei mai mulți dintre cei care treceau granița, spunând că erau bandiți experimentați, care pendulau între teritoriul sovietic sau cel românesc, unde prădau, furau și jefuiau; după care își schimbau des domiciliul dintr-o țară în alta. Pentru susținerea ideilor sale a oferit și câteva exemple

⁷⁹ *Ibidem*, f. 170–171.

⁸⁰ *Ibidem*, f. 173.

⁸¹ *Ibidem*, f. 168.

⁸² *Ibidem*, f. 85.

⁸³ *Ibidem*, f. 86–87.

⁸⁴ *Ibidem*, f. 89.

în această direcție: „Ceahlău Gheorghe înarmat cu banda sa de trei membri, Lupu Constantin și Moraru Nicolae șefi de bandă cu circa 35 de treceri ilegale. Au evadat din închisoare, la arestarea lor a fost o luptă de 40 minute cu jandarmii”⁸⁵.

Din cauza acestor „fugari”, cum îi numea comandatul Legiunii Dorohoi, grănicerii sovietici îi chemau zilnic pe jandarmii români la frontieră, cei mai mulți dintre ei nefiind capabili să aibă alte sarcini decât acelea care, în mod normal, ar fi revenit grănicerilor. Din cei 170 km de graniță, 40 erau cu păduri, unde frecvența infracțiunilor era mai mare. Restul de 130 km erau graniță naturală, pe râul Prut, dar și aici aveau loc treceri, pentru că apa nu era foarte mare sau adâncă. Din această cauză, ofițerii sovietici îi chemau la diferite puncte pe comandatul Legiunii sau pe ofițerii ajutători, de două ori pe lună. Autorul raportului dă și numele sovieticilor la apelurile cărora erau nevoiți să răspundă; de aici aflăm și locurile unde se făcea predarea-primirea celor prinși, dar și comunicarea directă între cele două părți:

La punctul Pomârla ne cheamă col. Simionov, comandantul Brigăzii de grăniceri Cernăuți; la Fundul Herții ne cheamă lt. col. Vologhiov, cmd. Sectorul Herța, la Oroftiana ne cheamă Orlov, la Rădăuți-Lipcani ne cheamă lt. col. Serafimovici, comandantul Brigăzii de grăniceri Bălți. Afară de aceste persoane ne mai cheamă diferiți ofițeri la puncte intermediare. La fiecare întâlnire, sovieticii vin cu câte 5–6 ofițeri, din partea legiunii noastre doar câte doi⁸⁶.

Căpitanul Belciu s-a mai plâns superiorilor și de faptul că nu aveau mijloace de transport adecvate pentru a se deplasa în localitățile de pe graniță. Pentru că nu exista tren și fiind chemați de cele mai multe ori de urgență în diferite locații, au folosit motocicletele Legiunii, care parcurgeau astfel între 300 și 500 de kilometri lunar, pe drumuri desfundate și rele. Cota de benzină alocată acoperea doar 10% din necesar, ceea ce îi obliga pe soldați și ofițeri să cheltuie din solda proprie pentru a putea ajunge la timp la întâlnirile cu grănicerii sovietici; erau și situații în care au fost chemați în două puncte diferite în aceeași zi. În finalul raportului, autorul solicita o creștere a alocațiilor pentru combustibil și reparații, astfel încât jandarmii să poată ajunge în timp acolo unde era nevoie de ei⁸⁷.

Concluzii

Acest fenomen al trecerilor ilegale situează zona de graniță analizată în rândul frontierele contestate de localnici; care au și încercat să mențină vechile treceri și legături, definite de Bernhard Struck ca „infant borderland”⁸⁸. În primii ani postbelici, în contextul socio-economic dificil, procesul de reteritorializare a frontierelor din perspectivă sovietică a fost lipsit de intensitate. URSS a organizat imediat frontiera din punct de vedere administrativ și punitiv, dar a eșuat în a dubla frontiera politică de una mentală și culturală; care să impună, imagologic, criterii de separare față de ceilalți. Pamela Ballinger susține că în spatele construcțiilor narative a existat întotdeauna o gamă largă de relații cu rudele și casele de peste graniță⁸⁹.

⁸⁵ *Ibidem*, f. 123–124, 160.

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ *Ibidem*.

⁸⁸ Bernhard Struck, *Border Regions*, loc. cit.

⁸⁹ Pamela Ballinger, *Borders and the Rhythms of Displacement, Emplacement and Mobility*, în Thomas M. Wilson, Hastings Donnan (eds.), *A companion to Border...*, p. 393.

Potrivit lui Hastings Donnan și Thomas Wilson, etnicitatea este forța principală activă la toate frontierele; ea rămâne motorul multor activități politice, economice și sociale, care continuă să tulbure statele sau agenții statale în zonele de frontieră sau în metropolă⁹⁰. Mai ales că, în momentele de criză, solidaritatea etnoculturală se traduce printr-o creștere a mobilității peste graniță, fie legală sau ilegală. Acest fenomen este foarte vizibil în teritoriile care nu au mai experimentat perioade de separare politică și administrativă, cum a fost cazul ținutului Herța. De altfel, și jandarmii au subliniat faptul că cele mai multe persoane care treceau ilegal granița proveneau din cele nouă comune ale fostului județ Dorohoi integrate după război în URSS.

Dimensiunile reale ale acestui fenomen încă nu le cunoaștem. În anii 1946–1948, România era o țară în plin proces de comunizare. Regimul de la București, preocupat de recunoașterea internațională și de creșterea puterii sale, avea probleme serioase în a aproviziona populația înfometată din Moldova și a securiza frontiera de est și de nord-est. Instituțiile de forță de pe granița din nordul Moldovei s-au arătat mult prea obediente față de sovietici, ale căror pretenții încălcau suveranitatea națională. Confuziile privind cetățenia sovietică și condițiile de repatriere au lăsat loc de abuzuri, românii grăbindu-se să predea sovieticilor orice persoană pe care aceștia o solicitau.

În zona de graniță, regimul opera cu o serie de categorii bine definite, precum *individ*, *locuitor*, *contrabandist*, *răufăcător*, care trădau o ierarhizare socială, cu implicații ideologice. *Locuitorii* erau întotdeauna cei de aici, pe când *indivizii* erau cei de dincolo, care treceau frontiera ilegal, chiar dacă, așa cum am văzut, *indivizii* puteau fi copii de 10 sau 12 ani. Ideea de criză umanitară nu exista, de altfel; din documentele jandarmilor nu reiese niciodată situația alimentară dificilă prin care treceau *locuitorii*, de o parte și de alta a graniței.

Așa cum susținea Muriel Blave, istoriile locale și microistoriile pot contribui într-un mod semnificativ la înțelegerea Războiului Rece în Europa de Est. Studiul de față participă deci la cunoașterea unui fenomen care pune într-o lumină nouă granițele dintre statele comuniste, în general, și granița dintre România și Uniunea Sovietică, în special. Mathijs Pelkmans susține că oricât de securizate ar fi fost, oricâte patrulare ar fi circulat de o parte ori alta sau indiferent cât de înalte ar fi fost gardurile, locuitorii știau mereu cum să penetreze granița⁹¹; mai ales când, în subconștient, acționează instinctul de supraviețuire, așa cum se întâmpla în acele vremuri.

ANEXĂ

Tabel cu persoane reținute de către jandarmii români și predate grănicerilor sovietici. Tabelul nu conține numărul total al celor „repatriați” pe parcursul anului 1947, dar oferă o imagine atât asupra structurii sociale a celor care încercau să treacă frontiera, cât și asupra dimensiunii spațiale a fenomenului.

⁹⁰ Hastings Donnan, Thomas M. Wilson, *Introduction...*, p. 5–6.

⁹¹ Mathijs Pelkmans, *Chaos and Order...*, p. 271.

INSPECTORATUL JAND. SUCEAVA

Legiunea de Jandarmi Dorohoi

TABEL NOMINAL

Cu persoanele care au trecut frontiera ilegal din URSS în România
și au fost prinși de jandarmi și predați grănicerilor sovietici

Nr.	Nume și prenume	Punct de predare	Observații
1	Zvanea Petre	Pomârla	Toți sunt din cele 9 comune foste ale Județului Dorohoi și din comunele de pe lângă Prut ale județului Hotin
2	Sprânceană Dumitru	
3	[...]ici Dumitru	
4	Bajureanu Aglaia	
5	Natalia Căruțeru	
6	Vera Hudișteanu	
7	Gherasim Mitroi	Manoleasa	
8	Emilia Vacaru	Mitoc	
9	Domnica Hromei	
10	Gheorghe Paladinciuc	Oroftiana	
11	Vasile Paladinciuc	
12	Petre Gh. Cusu	Rădăuți	
13	Dumitru Florea	Mitoc	
14	Victoria Florea	
15	Teodor Jalba	Pomârla	
16	Maria Jalba (soția)	
17	Adam Jalba (copil)	
18	Miron Jalba "	
19	Ilie Jalba "	
20	Arsenia Th. Axenie	
21	Florin aAxenie (copil)	
22	Gheorghe Axenie "	
23	Costache Axenie "	
24	Ciutacu Pavel	
25	Mihali Filatov	
26	Ivan Brezoev	Ambii bulgari foști la lucru
27	Ioan Gh. Cazacu	Ambele fugite din Kiev
28	Claudia Hlușcă	
29	Nina Evatratura	

Se certifică de noi prezentul tabel

Comandantul Legiunii Dorohoi
Căpitan D. Belciu

ASBt, fond Legiunea de Jandarmi Dorohoi, dosar 30, f. 218.

ILLEGAL CROSSINGS ACROSS THE ROMANIAN-SOVIET BORDER
IN 1946–1948
(Summary)

Keywords: border, Botoșani County, post-war years.

The present study follows a phenomenon little known in Romania, that of illegal crossings across the Romanian-Soviet border. The research focuses on the border segment in the north of Botoșani County and capitalizes on the unique information identified in the archives of the Dorohoi Gendarmes Legion. In the context of the famine that affected this part of Europe in 1946–1947, a very large number of people crossed the border. Many of those who passed by tried to take refuge at relatives or acquaintances. Romania did not have enough border guards on the North-East border, their tasks being taken over by the gendarmes. They were very obedient to the Soviet border guards, carrying out their orders to arrest certain people suspected of crossing the border illegally. Residents on both sides have reluctantly accepted the border imposed in 1944 and have maintained old ties in the early post-war years, ignoring restrictions imposed by the two states.